

Innst. 269 S

(2014–2015)

Innstilling til Stortinget fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

Dokument 8:52 S (2014–2015)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Jonas Gahr Støre, Trond Giske, Marianne Aasen, Tone Merete Sønsterud, Christian Tynning Bjørnø og Martin Henriksen om løft for yrkesfag

Til Stortinget

Sammendrag

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen styrke rådgivningstjenesten på ungdoms- og videregående trinnet ved hjelp av økte ressurser, etterutdanning og bedre samarbeid mellom de ulike aktørene innenfor yrkesfag, høyere utdanningsinstitusjoner og arbeidslivet.
2. Stortinget ber regjeringen opprette tilbud om hospitering i arbeidslivet i kortere perioder for rådgivere på 8.–10. trinn.
3. Stortinget ber regjeringen sørge for at det gis et tilbud om intensivopplæring mellom ungdomstrinnet og videregående opplæring for elever med svake grunnleggende ferdigheter, og sikre særlig oppfølging av elever som står i fare for å ikke bestå fag.
4. Stortinget ber regjeringen sikre at fylkene legger til rette for god kontakt mellom skole og lokalt arbeidsliv.
5. Stortinget ber regjeringen legge frem sak om et eget kompetanseløft med en tilpasset grunnutdanningspakke for yrkesfaglærere, med mål om at alle skal oppfylle tilsetningskravene.
6. Stortinget ber regjeringen utarbeide en rekrutteringsplan med gunstige stipendordninger for å motivere flere fagarbeidere til å ta yrkesfaglærerutdanning.
7. Stortinget ber regjeringen utrede hvilken modell for fremtidig yrkesfaglærerutdanning som best vil sikre kvalitet og tilstrekkelig rekruttering.
8. Stortinget ber regjeringen sikre at det etableres varige hospiteringsordninger i alle fylker for yrkesfaglærere og instruktører.
9. Stortinget ber regjeringen bedre muligheten for yrkesfaglærere til etter- og videreutdanning innen programfagene.
10. Stortinget ber regjeringen intensivere arbeidet med å gjøre fellesfagene mer yrkesrelevante.
11. Stortinget ber regjeringen legge til rette for flere vekslingsmodeller og mer praksis, blant annet gjennom å øke muligheten til å disponere fag- og timefordelingen friere gjennom skoleløpet.
12. Stortinget ber regjeringen innføre bedre muligheter for elever som har valgt studiespesialisering, til å bytte til et yrkesfaglig løp.
13. Stortinget ber regjeringen legge frem sak om å gi økonomiske tilskudd til bedrifter som tar inn elever til kortere praksisperioder tidlig i opplæringsløpet.
14. Stortinget ber regjeringen gi skolene bedre økonomiske rammer til å organisere gode toårige praksisrettede løp for elever som ikke får læreplass.
15. Stortinget ber regjeringen utarbeide en opptrapningsplan for oppgradering av utstyr på yrkesfaglige studieretninger.
16. Stortinget ber regjeringen igangsette et prøveprosjekt etter modell fra Danmark der man bruker virkemidler i arbeidsmarkedspolitikken for å stimulere til utdanning.
17. Stortinget ber regjeringen styrke partenes engasjement og eierskap til opplæringen gjennom blant annet de faglige rådene.

18. Stortinget ber regjeringen legge frem sak om å kreve at bedrifter som deltar i anbud ved offentlige innkjøp, er aktive opplæringsbedrifter og har lærlinger på det aktuelle prosjektet, der dette er mulig.
19. Stortinget ber regjeringen gjøre det enklere for mindre bedrifter å gå sammen om å ta inn lærlinger.
20. Stortinget ber regjeringen sørge for bedre oppfølging av lærlinger i bedrift, gjennom at skolen sammen med bedrift får ansvar for at eleven oppnår kompetansemålene under opplæring i arbeidslivet.
21. Stortinget ber regjeringen bidra til at ordningen med arbeidslivsveiledere utvides til flere skoler.
22. Stortinget ber regjeringen legge frem sak om å styrke yrkesopplæringsnemndene, gi dem ansvar for å vurdere fremtidig kompetansebehov i arbeidslivet og gi råd om dimensjonering av studietilbudet.
23. Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene i arbeidslivet utrede hvilken rolle og struktur opplæringskontorene bør ha i fremtidens fagopplæring.
24. Stortinget ber regjeringen øke lærlingtilskuddet i statsbudsjettet.
25. Stortinget ber regjeringen innføre et forsøksprosjekt i utvalgte bransjer med en innbetalingsordning for læreplasser og kvalitetstiltak.
26. Stortinget ber regjeringen sikre at lærlingtilskuddet går til den kommunale eller fylkeskommunale virksomheten som faktisk tar inn lærlingen.
27. Stortinget ber regjeringen utrede innføring av en økonomisk incentivordning som utbetales til bedrift og lærling etter oppnådd fagbrev.
28. Stortinget ber regjeringen gjennomgå finansieringssystemet for videregående opplæring, for å sikre at det gir økonomiske incentiver til fylkeskommuner og skoler til å øke antallet elever som gjennomfører videregående opplæring.
29. Stortinget ber regjeringen utrede ulike økonomiske tiltak som kan bidra til redusert fravær og økt gjennomføring i videregående skole.
30. Stortinget ber regjeringen igangsette et samarbeid med partene i arbeidslivet om en mer utviklet og bedre tilpasset fagopplæring innen service- og varehandel og deler av privat tjenesteyting.
31. Stortinget ber regjeringen sikre at elever med fagbrev gis mulighet til inntak på akademiske studier i høyere utdanning etter modell fra Y-veien, og at Y-veistilbudet bygges ut i tråd med behov i samfunns- og arbeidsliv.
32. Stortinget ber regjeringen legge frem tiltak for å bedre voksnes mulighet til å ta fagbrev.
33. Stortinget ber regjeringen i samarbeid med par-

tene utrede hvordan yrkesveien i utdanningssystemet kan styrkes.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Christian Tynning Bjørnø, lederen Trond Giske, Martin Henriksen, Tone Merete Sønsterud og Marianne Aasen, fra Høyre, Henrik Asheim, Norunn Tveiten Benestad, Kent Gudmundsen og Kristin Vinje, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad og Bente Thorsen, fra Kristelig Folkeparti, Anders Tyvand, fra Senterpartiet, Anne Tingelstad Wøien, fra Venstre, Iselin Nybø, og fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Fylkesnes, viser til representantforslaget, Dokument 8:52 S (2014–2015), om løft for yrkesfag. Komiteen mener, i likhet med forslagsstillerne, at det er behov for å styrke yrkesfagene. Det er godt dokumentert at behovet for fagarbeidere vil øke frem mot 2030. Statistisk sentralbyrå (SSBs) siste framskrivninger fra 2014 viser at det ligger an til et stort underskudd av personer med yrkesfaglig videregående utdanning.

Komiteen viser til Meld. St. 20 (2012–2013) På rett vei – Kvalitet og mangfold i fellesskolen, der Stortinget sluttet seg til en rekke gode og nødvendige tiltak. Komiteen forventer at regjeringen følger opp de tiltakene som Stortinget sluttet seg til gjennom behandlingen av meldingen. For å skape en mer attraktiv fag- og yrkesopplæring må vi ha et tettere samarbeid mellom skole og arbeidsliv, mer fleksible opplæringsløp og bedre kvalitet og relevans i opplæringen enn det vi har i dag. Komiteen understreker at fag- og yrkesopplæringen må tilpasses teknologiske og organisatoriske endringer som forandrer kompetansebehovene i arbeidslivet, og det er viktig at tilgangen på læreplasser økes. SSB peker på at den relativt lave gjennomføringsgraden hos elever på yrkesfaglige opplæringsprogram kan være med på å forklare den udekkede etterspørselen etter fagarbeidere. Komiteen merker seg at forskerne skriver at det derfor kan være gunstig både å stimulere flere til å velge yrkesfag og gjøre tiltak for at flere skal fullføre fagbrevet for å sikre et mer balansert fremtidig arbeidsmarked.

Komiteen viser til kunnskapsministerens svarbrev 17. februar 2015 der han redegjør for at flere av de konkrete forslagene som fremmes, er ivarettatt gjennom ulike tiltak innenfor oppfølgingen av Meld. St. 20 (2012–2013) På rett vei og i regjeringens yrkesfagløft. Brevet følger som vedlegg til innstillingen. I brevet omtaler kunnskapsministeren flere tiltak som er i gang for å sikre at elevene har et godt grunn-

lag for å gjennomføre en yrkesfaglig utdanning. Det fremgår også i brevet at regjeringen vil styrke yrkesfaglærernes kompetanse. Komiteen merker seg at kunnskapsministeren legger vekt på en praksis-nær opplæring med tett kontakt mellom skole og arbeidsliv. En av hovedutfordringene i yrkesopplæringen er at for mange elever mangler læreplan. Komiteen merker seg at regjeringen vil skjerpe regelverket for offentlige anskaffelser ved at det i offentlige anbud skal kreves at bedriften som får oppdraget, har læringer. I tillegg er lærlingtilskuddet økt i statsbudsjettet for 2014 og for 2015.

Komiteen vil understreke at det er viktig med god tilgang på moderne og tidsriktig utstyr for å gjøre undervisningen praksisnær og yrkesrelevant. Situasjonen i dag varierer fra skole til skole og mellom ulike utdanningsprogrammer. Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag av Kunnskapsdepartementet å kartlegge utstyrssituasjonen i videregående opplæring for å få et bedre kunnskapsgrunnlag om utstyrsituasjonen. Komiteen imøteser denne oversikten og forventer at regjeringen følger opp.

Komiteen mener det er behov for mer fleksible overganger mellom yrkesfagutdanning og høyere utdanning, for eksempel etter modell fra Y-veien.

Komiteen mener det er behov for å styrke rådgivertjenesten i skolen. Elevene som skal gå over fra ungdomsskole og videregående skole gjør et av sine viktigste valg. Hvilken retning en velger for videregående utdanning vil ha stor betydning for videre utdannings- og arbeidsmuligheter. Rådgivere i grunnskolen og videregående skole har stor betydning for elevers motivasjon og veiledning gjennom skoleløpet. Komiteen mener det er viktig at elevene opplever en god rådgivningstjeneste, som kan hjelpe elevene til å gjøre det valget som er riktig for den enkelte. Komiteen viser til at god kompetanse i rådgivningstjenesten er en forutsetning for å gi elevene god veiledning for valg av utdanning og yrke. Siden Høyre-Fremskrittspartiet-regjeringen tiltrådte er det opprettet en masterutdanning i karriereveiledning for å styrke kvaliteten i rådgivningstjenestene i opplæringen og karriereveiledning for voksne. Komiteen viser til at skoleeierne er ansvarlige for at rådgivingen i skolen utføres av personale med relevant kompetanse. Utdanningsdirektoratet har utarbeidet veiledende kompetansekriterier og anbefalt formell kompetanse. I tillegg finnes det tilbud om videreutdanning i rådgiving gjennom Kompetanse for kvalitet. Komiteen viser videre til at det nylig er nedsatt et ekspertutvalg som blant annet skal utrede hvordan den livslange karriereveiledningen kan styrkes, og til at en vurdering av kompetansekrav for rådgivere/veiledere vil være del av utvalgets arbeid. Komiteen imøteser dette ekspertutvalgets anbefalinger til hvordan styrke rådgivnings- og vei-

ledningstjenester. I tillegg mener komiteen det er viktig at rådgivere har tett kontakt med offentlig sektor og privat næringsliv, for eksempel gjennom å benytte seg av hospiteringsordninger.

Komiteen er også opptatt av å sikre god fagutdanning på høyere nivå og vil videreutvikle fagskolene som utdanningsløp. Komiteen viser i denne sammenheng til NOU 2014:14 Fagskolen – et attraktivt utdanningsvalg, og ser frem til egen stortingsmelding om dette temaet for å styrke mulighetene for fagutdanning utover videregående opplæring.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkepartiet og Venstre, har i flere år stått sammen om behovet for å styrke yrkesfagene. Disse partiene stod sammen om en rekke forslag og merknader i behandlingen av Meld. St. 20 (2012–2013) På rett vei – Kvalitet og mangfold i fellesskolen. Flertallet synes derfor det er svært positivt at regjeringen og samarbeidspartiene igangsatte et yrkesfagløft høsten 2013.

Flertallet viser til at frafallet av elever i videregående skole ligger stabilt. 3 av 10 elever som starter på videregående opplæring, greier ikke å fullføre i løpet av fem år. Om lag 50 prosent av ungdommen velger yrkesfag, men av disse ender bare 32 prosent med fag- eller svennebrev etter 5 år. Det er en utfordring for den enkelte elev og for samfunnet som sådant. Skal vi kunne løse viktige samfunnsoppgaver innen omsorg, bygg og anlegg, industriell produksjon og tjenesteytende virksomheter i fremtiden, må flere velge å fullføre en fagutdanning. Norske fagarbeidere skal konkurrere på kvalitet og videreføre og utvikle god norsk fagarbeidertradisjon. Flertallet viser til at regjeringen og samarbeidspartiene prioriterer tiltak for å skaffe flere elever læreplan, å øke samarbeidet mellom skole og arbeidsliv, å utvikle mer fleksible løp, og å styrke kvaliteten og relevansen i opplæringen. Summen av dette vil gi elevene en opplæring i tråd med det arbeidslivet etterspør og gi yrkesfagene som utdanningsløp det løftet de fortjener.

Videre vil flertallet understreke betydningen av tiltak i budsjettforlikene i Stortinget mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre om å øke lærlingtilskuddet. Tilskuddet er økt to ganger på to år. Sist gang lærlingtilskuddet ble økt, var i 2009. Med økningen i budsjettforliket for statsbudsjettet for 2015 på 4 000 kroner per kontrakt er lærlingtilskuddet økt med 7 500 kroner totalt siden Høyre og Fremskrittspartiet tok over fra den rød-grønne regjeringen. Dette vil forhåpentligvis bidra til at flere bedrifter og virksomheter tar inn lærlinger.

Skal flere elever fullføre en yrkesfaglig utdanning, må også flere elever begynne på yrkesfag med

de ferdighetene som skal til for å lykkes i utdanningsløpet. Flertallet vil her understreke betydningen av tidlig innsats i skolen, faglig sterke lærere og et realfagsløft som tiltak for å løfte alle elevers ferdigheter, forebygge frafall og bidra til at flere velger en yrkesfaglig utdanning.

Flertallet synes det er positivt at Arbeiderpartiet, etter åtte år i regjering, nå erkjenner behovet for å styrke yrkesfagene. Flertallet viser til at mange av forslagene representerer allerede vedtatt politikk. I statsrådens brev til komiteen fremgår det at mange av forslagene som fremsettes i representantforslaget, allerede er ivarettatt av regjeringens yrkesfagsløft.

Flertallet mener det er viktig å gjøre undervisningen på yrkesfag mer praksisrettet og i tråd med arbeidslivets behov for kompetanse og ferdigheter. Derfor må flere fagarbeidere motiveres til å ta yrkesfaglærerutdanning. Det bør også vurderes muligheter for at yrkesfaglærere kan få etter- og videreutdanning i fellesfagene, slik at de også kan undervise i disse fagene. Flertallet er kjent med at yrkesfaglærere i liten grad benytter seg av tilbudene i den statlige strategien Kompetanse for kvalitet, og vil derfor oppfordre til en vurdering av hvordan dette tilbudet kan videreutvikles til å være bedre tilpasset yrkesfaglæreres ønsker og behov. Flertallet viser også til styrkingen av hospiteringsordningen for yrkesfaglærere samt økte bevilgninger til lektor II-ordningen.

Flertallet registrerer at statsråden i sitt brev til komiteen skriver at regjeringen er i gang med et yrkesfaglærerløft, og flertallet forventer at det opprettholdes et høyt trykk på dette arbeidet. Flertallet viser til at det i budsjettforliket mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre ble satt av 50 mill. kroner til et kompetanseløft for ufaglært undervisningspersonell. Ordningen inkluderer stipend til yrkesfaglærere.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil understreke at det er positivt at regjeringen viderefører noen av de tiltakene som ble foreslått av den rød-grønne regjeringen i Meld. St. 20 (2012–2013) På rett vei – Kvalitet og mangfold i fellesskolen. Dette alene kan imidlertid ikke karakteriseres som et kraftfullt og helhetlig løft for de yrkesfaglige utdanningsprogrammene. Disse medlemmer merker seg at Høyre den siste tiden har vist et langt større engasjement for fagopplæringen. Disse medlemmer ser derfor frem til godt samarbeid om de 33 forslagene for å løfte yrkesfagene nå. Disse medlemmer vil understreke det store behovet for handling for å styrke statusen og kvaliteten til yrkesfagene. Disse medlemmer viser til representantforslaget og vil understreke alvoret i situasjonen. Det er behov for en langt større

satsing på yrkesfag for å løse de utfordringene norske yrkesfagopplæring og norske fagarbeidere står ovenfor. Disse medlemmer mener de 33 forslagene som her legges frem, vil være viktige i å styrke fagutdanningene i Norge.

Disse medlemmer viser til at det hvert år begynner rundt 30 000 elever på yrkesfaglige utdanningsprogram. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at etter fem år er det kun en tredjedel av disse som har oppnådd fagbrev. Det har store konsekvenser for Norge, fordi det allerede utdannes for få fagarbeidere til å dekke landets behov. Men det har også svært store konsekvenser for den enkelte elev eller lærling som står igjen med et avbrutt utdanningsløp og dermed ikke har formelle kvalifikasjoner med seg ut i arbeidslivet.

Disse medlemmer vil understreke at utfordringene knyttet til å få flere til å velge å fullføre en yrkesfaglig utdanning ikke kan bæres av de yrkesfaglige utdanningsprogrammene alene. Dette er sammensatte utfordringer som trenger brede og helhetlige løsninger. Disse medlemmer viser til de 33 fremlagte forslagene, som nettopp derfor favner bredt: fra behovet for å sørge for at alle elever lærer å lese, skrive og regne godt på barnetrinnet, at elevene også må lære gjennom å utvikle sine praktiske ferdigheter fra tidlig i skoleløpet og at elever tidlig skal få en reell kjennskap til hvilke muligheter en yrkesfaglig utdanning innebærer. Disse medlemmer mener at yrkesfagene ikke kan løftes utelukkende gjennom en bedre opplæring. Et løft for opplæringsløpet vil gi liten effekt dersom nyutdannede elever og lærlinger går ut i et arbeidsmarked preget av useriøse aktører, høy grad av innleie, deltidsstillinger og svart arbeid. Derfor er helheten i politikken og innsats på andre områder viktig. Videre trengs det også en stortilt styrking av kvaliteten i selve den yrkesfaglige opplæringen. Disse medlemmer vil peke på den store betydningen av at det settes inn tiltak for at flere yrkesfagelever skal kunne få praksis tidlig i opplæringsløpet, at elever møter utstyr som gir dem en reell og relevant forberedelse på det arbeidslivet de skal ut i, at yrkesfaglærere får tilbud om etter- og videreutdanning også i programfagene og at det settes inn nye tiltak for å sikre at alle elever kan forvente å få en læreplass slik at de får fullført utdanningen sin.

Disse medlemmer mener yrkesfag ikke har blitt prioritert høyt nok gjennom de siste 20 årene, under vekslende regjeringer. Disse medlemmer er glad for at kunnskapsministeren, etter at dette representantforslaget ble fremmet, foretok nødvendige innstramminger i lærlingeklausulen. Disse medlemmer mener også det er positivt at statsråden har foreslått å bedre tilgangen til alternative løp som praksisbrev. Likevel vil disse medlemmer understreke at heller ikke yrkesfagene gis høy nok

prioritet av dagens regjering. Disse medlemmer mener derfor et samlet storting må erkjenne at det er på høy tid å gi yrkesfagene et helt nødvendig løft nå.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti de 33 forslagene som er fremsatt i dokumentet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til Arbeiderpartiets alternative statsbudsjett for 2015 der det ble foreslått å styrke yrkesfagene med til sammen 320 mill. kroner mer enn i regjeringens budsjettforslag; herunder en styrking av lærlingtilskuddet med 160 mill. kroner og en satsing på 100 mill. kroner til utstyr, som et første ledd i en opptrapping. Disse medlemmer vil også vise til at regjeringen i sitt budsjettforslag foretok et samlet kutt i bevilgningene til yrkesfagopplæringen. Det mener disse medlemmer samsvarer dårlig med en satsing på yrkesfag.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti er opptatt av at retten til læreplass er helt nødvendig for å sikre en yrkesutdanning av høy kvalitet. I dag står vi overfor det som kan bli en akutt mangel på fagarbeidere i samfunnet, samtidig som så mange som 6 000 elever står uten læreplass. Arbeidet for flere læreplasser må derfor intensiveres, og det må tenkes nytt. Et hovedproblem er at mange arbeidsgivere, både i det private og det offentlige, lar være å bidra til lærlingordningen, selv om de selv nyter godt av kompetansen til arbeidere med fagbrev. Lærlingordningen er en dugnad i arbeidslivet, og i lengden er det ikke holdbart når mange ikke deltar på denne dugnaden.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener derfor at kostnadene ved lærlingordningen bør betales av alle norske arbeidsgivere i fellesskap gjennom økt arbeidsgiveravgift. Inntektene bør tilføres et fond som dekker kostnader ved lærlinger, slik at kostnadene for utdanning av fremtidig arbeidskraft blir et spleiselag, og slik at ingen bedrifter kan unndra seg å bidra til opplæring. Dette medlem vil derfor særlig trekke frem representantforslagets forslag nr. 25 om et forsøksprosjekt i utvalgte bransjer med en innbetalingsordning for læreplasser. Et slikt forsøksprosjekt bør gis høy prioritet, og gjennomføres med tanke på hvordan et slikt prinsipp kan ligge til grunn for den framtidige finansieringen av hele lærlingordningen.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil

også minne om at den lovfestede retten til gratis læremidler i videregående opplæring, som ble innført i 2007, i praksis ikke gjelder en rekke yrkesfagelever som har utgifter til læremidler langt ut over det utstyrsstipendet dekker. For å sikre rekrutteringen haster det med å få på plass en opptrapping av utstyrsstipendet.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser i den sammenheng til partiets alternative statsbudsjett for 2015, der Sosialistisk Venstreparti foreslo å øke utstyrsstipendet i bygg- og anleggsgag til 3 500 kroner per år.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til partiets engasjement for praktiske fag generelt og yrkesfagenes stilling i utdanningssystemet spesielt gjennom mange år. Dette medlem er derfor tilfreds med at et bredt flertall nå deler Senterpartiets bekymring for fagopplæringen og anerkjenner behovet for å iverksette tiltak for å styrke kvaliteten i yrkesfagene og øke rekrutteringen til disse viktige utdanningene. Dette medlem viser til evalueringen av Kunnskapsløftet som påpekte at reformen ikke hadde hatt den ønskede virkningen på yrkesfagene. Derfor ble da også utfordringene knyttet til fagopplæringen særlig adressert i Meld. St. 20 (2012–2013), der Stoltenberg II-regjeringen initierte en rekke tiltak som oppfølging av evalueringen. I den påfølgende behandlingen av stortingsmeldingen ga Stortinget sin tilslutning til innholdet i meldingen.

Dette medlem hadde derfor forventet at regjeringen ville ha fulgt opp dette i løpet av det halvannet året som har gått siden regjeringsskiftet. Imidlertid er det med skuffelse dette medlem registrerer at en rekke av punktene i Innst. 432 S (2012–2013) ennå ikke er fulgt opp.

Dette medlem viser til Senterpartiets tidligere merknader i forbindelse med statsbudsjettene for 2014 og 2015, der partiet uttrykte utålmodighet over regjeringens manglende oppfølging av viktige tiltak og satsingsområder som ble vedtatt våren 2013. Ikke minst gjaldt dette intensivering av arbeidet med å skape fleksibilitet i yrkesfagopplæringen.

Dette medlem er av den oppfatning at flere av de tiltakene som er omtalt i representantforslaget og andre partiers merknader i denne innstillingen, i realiteten allerede er gitt Stortingets tilslutning gjennom Innst. 432 S (2012–2013).

Dette medlem viser for øvrig til Senterpartiets alternative statsbudsjett for 2015, der Senterpartiet foreslo en markant økning av bevilgningene både på Kunnskapsdepartementets budsjett og Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett for å iverksette et reelt yrkesfagløft i alle fylkeskommuner og gjennom nasjonale tiltak.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen styrke rådgivningstjenesten på ungdoms- og videregående trinn ved hjelp av økte ressurser, etterutdanning og bedre samarbeid mellom de ulike aktørene innenfor yrkesfag, høyere utdanningsinstitusjoner og arbeidslivet.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen opprette tilbud om hospitering i arbeidslivet i kortere perioder for rådgivere på 8.–10. trinn.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sørge for at det gis et tilbud om intensivopplæring mellom ungdomstrinnet og videregående opplæring for elever med svake grunnleggende ferdigheter, og sikre særlig oppfølging av elever som står i fare for å ikke bestå fag.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen sikre at fylkene legger til rette for god kontakt mellom skole og lokalt arbeidsliv.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen legge frem sak om et eget kompetanseløft med en tilpasset grunnutdanningspakke for yrkesfaglærere, med mål om at alle skal oppfylle tilsetningskravene.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen utarbeide en rekrutteringsplan med gunstige stipendordninger for å motivere flere fagarbeidere til å ta yrkesfaglærerutdanning.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen utrede hvilken modell for fremtidig yrkesfaglærerutdanning som best vil sikre kvalitet og tilstrekkelig rekruttering.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen sikre at det etableres varige hospiteringsordninger i alle fylker for yrkesfaglærere og instruktører.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen bedre muligheten for yrkesfaglærere til etter- og videreutdanning innen programfagene.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen intensivere arbeidet med å gjøre fellesfagene mer yrkesrelevante.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen legge til rette for flere vekslingsmodeller og mer praksis, blant annet gjennom å øke muligheten til å disponere fag- og timefordelingen friere gjennom skoleløpet.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen innføre bedre muligheter for elever som har valgt studiespesialisering, til å bytte til et yrkesfaglig løp.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen legge frem sak om å gi økonomiske tilskudd til bedrifter som tar inn elever til kortere praksisperioder tidlig i opplæringsløpet.

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen gi skolene bedre økonomiske rammer til å organisere gode toårige praksisrettede løp for elever som ikke får læreplass.

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen utarbeide en opptrapningsplan for oppgradering av utstyr på yrkesfaglige studieretninger.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen igangsette et prøveprosjekt etter modell fra Danmark der man bruker virkemidler i arbeidsmarkedspolitikken for å stimulere til utdanning.

Forslag 17

Stortinget ber regjeringen styrke partenes engasjement og eierskap til opplæringen gjennom blant annet de faglige rådene.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen legge frem sak om å kreve at bedrifter som deltar i anbud ved offentlige innkjøp, er aktive opplæringsbedrifter og har lærlinger på det aktuelle prosjektet, der dette er mulig.

Forslag 19

Stortinget ber regjeringen gjøre det enklere for mindre bedrifter å gå sammen om å ta inn lærlinger.

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen sørge for bedre oppfølging av lærlinger i bedrift, gjennom at skolen

sammen med bedrift får ansvar for at eleven oppnår kompetansemålene under opplæring i arbeidslivet.

Forslag 21

Stortinget ber regjeringen bidra til at ordningen med arbeidslivsveiledere utvides til flere skoler.

Forslag 22

Stortinget ber regjeringen legge frem sak om å styrke yrkesopplæringsnemndene, gi dem ansvar for å vurdere fremtidig kompetansebehov i arbeidslivet og gi råd om dimensjonering av studietilbudet.

Forslag 23

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene i arbeidslivet utrede hvilken rolle og struktur opplæringskontorene bør ha i fremtidens fagopplæring.

Forslag 24

Stortinget ber regjeringen øke lærlingtilskuddet i statsbudsjettet.

Forslag 25

Stortinget ber regjeringen innføre et forsøksprosjekt i utvalgte bransjer med en innbetalingsordning for læreplasser og kvalitetstiltak.

Forslag 26

Stortinget ber regjeringen sikre at lærlingtilskuddet går til den kommunale eller fylkeskommunale virksomheten som faktisk tar inn lærlingen.

Forslag 27

Stortinget ber regjeringen utrede innføring av en økonomisk incentivordning som utbetales til bedrift og lærling etter oppnådd fagbrev.

Forslag 28

Stortinget ber regjeringen gjennomgå finansieringssystemet for videregående opplæring, for å sikre at det gir økonomiske incentiver til fylkeskommuner

og skoler til å øke antallet elever som gjennomfører videregående opplæring.

Forslag 29

Stortinget ber regjeringen utrede ulike økonomiske tiltak som kan bidra til redusert fravær og økt gjennomføring i videregående skole.

Forslag 30

Stortinget ber regjeringen igangsette et samarbeid med partene i arbeidslivet om en mer utviklet og bedre tilpasset fagopplæring innen servicenæring/varehandel og deler av privat tjenesteyting.

Forslag 31

Stortinget ber regjeringen sikre at elever med fagbrev gis mulighet til inntak på akademiske studier i høyere utdanning etter modell fra Y-veien, og at Y-veistilbudet bygges ut i tråd med behov i samfunns- og arbeidsliv.

Forslag 32

Stortinget ber regjeringen legge frem tiltak for å bedre voksnes mulighet til å ta fagbrev.

Forslag 33

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene utrede hvordan yrkesveien i utdanningssystemet kan styrkes.

Komiteens tilråding

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til representantforslaget og råder Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:52 S (2014–2015) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Jonas Gahr Støre, Trond Giske, Marianne Aasen, Tone Merete Sønsterud, Christian Tynning Bjørnø og Martin Henriksen om løft for yrkesfag – vedlegges protokollen.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 12. mai 2015

Trond Giske

leder

Kristin Vinje

ordfører

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT**

Kunnskapsministeren

Kirke -, utdannings- og forskningskomiteen i Stortinget
Stortinget
Komitetjenesten
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
15/760-Dato
17.2.2015**Representantforslag 52 S (2014-2015)**

Jeg viser til henvendelse av 4. februar 2015 fra Kirke-, utdannings og forskningskomiteen, hvor det bes om departementets kommentar til representantforslag fra stortingsrepresentantene Jonas Gahr Støre, Trond Giske, Marianne Aasen, Tone Merete Sønsterud, Christian Tynning Bjørnø og Martin Henriksen om løft for yrkesfag.

Det er positivt at interessen for fag- og yrkesopplæring øker blant politikere, media og i samfunnet. Fag- og yrkesopplæringen skal være en attraktiv og relevant utdanning for alle elever. For å imøtekomme nåværende og fremtidige behov for faglært arbeidskraft, må tilgangen på læreplasser være større. Jeg er enig i at den norske fagarbeidertradisjonen må bevares og videreutvikles. Opplæringen må tilpasses teknologiske og organisatoriske endringer som forandrer kompetansebehovene i arbeidslivet. Både partene i arbeidslivet og utdanningsmyndigheten må derfor bidra til endringer for å sikre at opplæringen er av god kvalitet og er relevant for arbeidslivet.

Representantforslaget inneholder 33 forslag. Flere av forslagene som representantene fremmer er allerede ivare tatt gjennom ulike tiltak innenfor oppfølgingen av Meld. St. 20 *På rett vei* og regjeringens yrkesfagløft. Jeg har kommentert forslagene under fem overskrifter.

Et godt grunnlag

For å sikre at elevene har et godt grunnlag for å gjennomføre grunnopplæringen har regjeringen satset på å styrke kompetansen til lærerne, som er den mest avgjørende faktoren for elevenes læring. Regjeringens lærerløft innebærer å styrke lærerutdanningene, stille krav til kompetanse i undervisningsfag, å tilby videreutdanning til lærere som har behov for det, samt å legge til rette for flere karriereveier slik at gode lærere kan bli i klasserommet. Samtidig er vi opptatt av at det må skapes sterke profesjons- og

læringsfelleskap på den enkelte skole.

Satsingen *Ungdomstrinn i utvikling* skal resultere i et ungdomstrinn som øker elevenes motivasjon og mestring, og som gir bedre læring gjennom mer praktisk og variert undervisning. Hensikten er å videreutvikle skolen som lærende organisasjon, slik at alle skoleledere og ansatte kan samarbeide om å forbedre elevenes læring. I løpet av perioden 2013-2017 får alle skoler med ungdomstrinn, både kommunale og private, tilbud om å delta i satsingen, som er skolebasert og inkluderer alle lærerne.

For å bidra til å øke gjennomføringen i videregående opplæring har departementet i samarbeid med fylkeskommunene identifisert kritiske overganger der det er særlig viktig å sette inn tiltak slik at elever i risikozonen ikke faller ut av opplæringsløpet. Arbeidet for å øke gjennomføringen er en høyt prioritert oppgave for regjeringen. På bakgrunn av dette er det etablert et forsterket samarbeid med fylkeskommunene under paraplyen "*Program for bedre gjennomføring*". Målgruppen for denne satsingen er dels elever som er i risikozonen for frafall og dels ungdom som står utenfor opplæring og arbeid.

Regjeringen har besluttet at praksisbrev innføres som supplement til yrkesfaglig videregående opplæring. Praksisbrevet vil være en toårig praktisk opplæring rettet mot elever med svake skoleresultater fra ungdomsskolen, som har lite motivasjon for ordinær skole. Ordningen gjøres ikke søkbar nå, men elever skal ha adgang til å melde interesse ved søkning til videregående opplæring. Praksisbrevkandidater kan søke ordinære læreplasser etter å ha fullført og bestått den avsluttende praksisbrevprøven, og har ikke reduserte rettigheter til videre opplæring. Departementet vil i 2015 fremme nødvendige lovforslag og sende disse på høring, slik at Stortinget kan ta endelig stilling til hvordan praksisbrev skal reguleres i 2016. Fram til dette er regulert kan fylkeskommuner som ønsker det bruke forsøksordningen med praksisbrev.

Løft for yrkesfaglærere

Regjeringen vil gjennomføre et yrkesfaglærerløft. Styrking av lærerens kompetanse blir, som nevnt, sett på som ett av de mest effektive tiltakene for å bedre elevenes læring. Gode yrkesfaglærere med oppdatert fagkunnskap til å drive relevant og praktisk undervisning gir opplæring av god kvalitet. Lærerne vil også kunne tjene som rollemodeller og motivere elevene til å fullføre fag- og yrkesopplæringen, i stedet for å velge overgang til påbygging til generell studiekompetanse.

I budsjettforliket ble det bevilget 50 mill. kroner til kompetansetiltak for ansatte i undervisningsstillinger som mangler lærerutdanning. Målet med ordningen er at flest mulig elever skal bli undervist av kvalifiserte lærere. Derfor innfører vi en stipendordning for de som jobber i skolen, har relevant kompetanse og ønsker å bli lærere. I første omgang skal ordningen avgrenses til å gjelde ansatte i skolen som er kvalifisert til praktisk-pedagogisk utdanning eller yrkesfaglærerutdanningene. Ordningen skal også kunne brukes som et verktøy av skoleeier for å rekruttere disse gruppene til lærerstillinger.

Yrkesfaglærere deltar i liten grad i etablerte videreutdanningstilbud i programfagene gjennom *Kompetanse for kvalitet*, selv om fagene er prioriterte i strategien. Det er derfor grunn til å se

på hvordan vi kan utvikle etter- og videreutdanningstilbud som er bedre tilpasset disse lærernes behov. En form for etterutdanning som har vist seg å fungere godt er hospiteringsordninger hvor lærerne tilbringer en uke i året i bedrift, i en bransje innenfor deres utdanningsprogram. Instruktører har også mulighet til å hospitere. Ordningen er styrket av denne regjeringen

Regjeringen har i årets budsjett bevilget penger til faglige nettverk mellom skoler og lokalt arbeidsliv. Mange yrkesfaglærere vil oppleve spesielle utfordringer i sin yrkesutøvelse. Samtidig som de skal være kvalifiserte pedagoger, må de ha kompetanse i yrket elevene skal ut i. Det er ofte få lærere som underviser på samme programfag, og muligheten til å lære av kollegaer er derfor begrenset. Faglige nettverk mellom lærere på tvers av skoler, og mellom skole og fagmiljø vil kunne bidra til å imøtekomme denne utfordringen. Yrkesretting og relevans i fellesfagene er et viktig satsingsområde for regjeringen, i budsjettet er det bevilget 43 mill. kroner til FYR-prosjektet.

Tettere på arbeidslivet

En praksisnær opplæring, hvor både eleven og skolen er i tett kontakt med arbeidslivet, er avgjørende både for å få til en relevant utdanning og for å motivere flere til å gjennomføre. Derfor har vi blant annet økt bevilgningene til forsøk med vekslingsmodeller og lagt til rette for at mer av opplæringen i faget prosjekt til fordypning skal foregå i bedriftene. Utprøving av ulike vekslingsmodeller foregår nå i mange fylker, og jeg vil vente på resultatene fra denne utprøvingen før vi vurderer om det er behov for ytterligere tilrettelegging. I mellomtiden kan vekslingsmodeller tilbys av alle skoler som ønsker det, innenfor alle yrkesfaglige utdanningsprogram.

Jeg er enig i at arbeidslivet skal være tett koblet på utviklingen av fagutdanningene. Derfor jobber Kunnskapsdepartementet nå sammen med fire faglige råd for å prøve ut en pilot hvor arbeidslivet skal ha avgjørende innflytelse over læreplanene for VG3 som regulerer opplæringen i bedrift, altså over hva lærlingene skal lære. De som ansetter lærlinger og fagarbeidere skal ha innflytelse på innhold og utvikling av faget slik at det er i tråd med kompetansebehovet i virksomhetene. Partene er også en viktig premissleverandør i arbeidet med å gjennomgå tilbudsstrukturen for yrkesfaglige utdanningsprogram.

Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å utføre gjennomgangen av utstyrssituasjonen som ble varslet i Meld. St. 20. Målet med kartleggingen er å få en oversikt over omfanget av og kvaliteten på utstyret i videregående opplæring. Oppdraget skal etter planen være ferdig høsten 2016. Jeg mener at det er grunn til å vente på kartleggingen av utstyrssituasjonen før vi setter i gang en eventuell oppgradering. Vi må erkjenne at det alltid vil være forskjeller mellom utstyret en skole kan tilby og hva arbeidslivet bruker i daglig drift. Derfor trenger vi kunnskap om hvilket utstyr som er nødvendig for at elevene skal kunne oppnå kompetansemålene i læreplanen og samtidig som de får en opplæring som er relevant for arbeidslivet. En vurdering av potensialet om bedre samarbeid med virksomheter om bruk av utstyr og om avhending av utstyr fra virksomheter til skoler vil være en viktig del av en slik gjennomgang

Læreplasser og finansiering

Hvert år er det om lag 8000 elever som ikke får læreplass. Å tilby flere læreplasser er avgjørende for å sikre arbeidslivet nødvendig kompetanse og ungdom en mulighet til å fullføre utdanningen sin. Regjeringen vil skjerpe kravet til at virksomheter som får oppdrag fra det offentlige skal ha lærlinger. Skjerpingen innebærer at oppdragsgiver skal bruke lærlingklausulen når offentlige anbud lyses ut, og at det skal være lærlinger tilknyttet det konkrete prosjektet. I tillegg skal kravet stilles både til norske og utenlandske bedrifter. Å stille krav om lærlinger i anbudsprosessen, er et viktig signal om at offentlige virksomheter ønsker å støtte opp om bedrifter som satser på langsiktig utvikling av fagarbeidere og fagkompetanse. Et tydeligere krav til at anbud forutsetter lærlinger i prosjektet vil kunne ha store positive konsekvenser for rekruttering til fag- og yrkesopplæringen og kompetanseutvikling for fagarbeidere og bedrifter. Nærings- og fiskeridepartementet sender forslaget på høring i løpet av våren og Kunnskapsdepartementet vil begynne arbeidet med en veiledning til hvordan klausulen skal anvendes i praksis.

Det har siden Reform 94 vært bred politisk enighet om at finansiering av opplæring i bedrift for lærlinger skal være et offentlig ansvar i form av et tilskudd til bedrifter som tar inn lærlinger. Med økningen i årets budsjett på 4 000 kroner per kontrakt har vi økt lærlingtilskuddet med 7 500 kroner totalt. Sist gang lærlingtilskuddet ble økt var i forbindelse med tiltakspakken i 2009. Da ble tilskuddet økt med 4 800 kroner per kontrakt. Vi vurderer ytterligere økning av lærlingtilskuddet i budsjettprosessen. Framfor en fondsløsning har regjeringen altså ønsket å satse på å heve det offentlige tilskuddet til lærebedriftene, men dersom partene i arbeidslivet ønsker å drøfte en tilleggsordning med solidarisk innbetaling er jeg åpen for en diskusjon om det. Lærlingtilskuddet skal brukes til opplæringsformål og det er ikke hensiktsmessig å utbetale deler av tilskuddet til lærling og bedrift etter at lærlingen har fått fagbrevet. Dette vil kunne svekke kvaliteten på opplæringen.

Et annet viktig verktøy for å sikre bedre samsvar mellom tilbudet om utdanning og tilbudet om læreplasser er bedre dimensjonering. Det ligger to prinsipper til grunn for dimensjonering av tilbudsstrukturen; elevenes søkning og arbeidslivets behov. Videregående opplæring blir i dag i de fleste fylker i stor grad dimensjonert etter elevenes ønsker og søkemønster, noe som kan føre til manglende samsvar mellom utdanningstilbudet og arbeidslivets behov for fagkompetanse. Vi vet at det er store forskjeller mellom fylker som lykkes godt med dimensjonering og de som ikke lykkes så godt. Å involvere yrkesopplæringsnemndene er et viktig suksesskriterium.

Utdanningsdirektoratet gjennomgår nå, i samarbeid med partene i arbeidslivet, alle utdanningsprogrammene og lærefagene og skal foreslå endringer i det tilbudet som ungdommene i dag har å velge i. Gjennomgangen skal sikre at fag- og yrkesopplæringen er godt tilpasset behovet hos virksomhetene – både i dag og i fremtiden.

For elever som ikke får læreplass har vi forsøk med kvalifiseringskurs etter Vg2. Vi gjennomfører også forsøk med forsterket Vg3 i skole som skal gi elever som ikke får læreplass mer praksisnær opplæring i bedrift, slik at de er bedre kvalifisert til arbeidslivet etter fullført fagbrev.

Veien videre

Muligheten til fordypning og økt kompetanse innenfor yrket man har valgt kan være avgjørende for at ungdom velger en fagutdanning. Regjeringen vil styrke y-veien og har blant annet innvilget søknad fra Universitetet i Stavanger om få starte opp en y-vei i hotelledelse. Retten til påbygging til studiekompetanse etter fullført fag- og svennebrev ble innført fra skoleåret 2014/2015. Regjeringen har lagt frem en strategi mot arbeidslivskriminalitet for å bidra til at et seriøst og ryddig arbeidsliv venter de som har fullført en fagutdanning.

Med hilsen

Torbjørn Røe Isaksen